

Projectplan

Dossier Indië

(Werktitel)

Tijdelijke tentoonstelling

Geplande openingsdatum: 6-9-2019

Inleiding

Voor u ligt het projectplan van de tentoonstelling *Dossier Indië* (werktitel).

Het Nationaal Museum van Wereldculturen is +/- een jaar geleden benaderd door initiatiefnemer van de Beeldbank Nederlands-Indië, Thom Hoffman, om een tentoonstellingsproject te starten met hetzelfde thema. Thom Hoffman is in de rol van gastconservator nauw betrokken bij de ontwikkeling van deze tentoonstelling. Dit projectplan is het resultaat van onderzoek passend binnen de kaders van de definitieve projectopdracht van eind september 2018.

De inhoud van dit plan is op vrijdag 9 november 2018 getoetst bij een klankbordgroep samengesteld door en onder leiding van het Research Center for Material Culture van het Nationaal Museum van Wereldculturen. De feedback van de klankbordgroep is verwerkt in dit uiteindelijke projectplan.

Het plan beschrijft tentoonstelling, de mogelijke (educatieve)programmering, het tijdspad waarin dit uitgevoerd moet worden, de benodigde capaciteit en de middelen voor de realisatie van dit project. Ook geeft het kort weer wat mogelijke risico's zijn.

Zodra het projectplan is geaccordeerd door gedelegeerd opdrachtgever Anne-Marie Woerlee, gaan we over tot uitwerking van dit plan.

Inhoud

Inleiding	1
1. Projectopdracht.....	3
1.1 Situatieschets.....	3
1.2 Toetsing aan Missie NMVW	3
1.3 De boodschap.....	3
1.4 Projectopdracht.....	4
1.5 Risicoanalyse	5
2. De tentoonstelling.....	6
2.1 Kernboodschap.....	6
2.2 Invalshoek.....	6
2.3 Storyline.....	7
2.4 Look & Feel	15
2.5 Opzet AV-Plan.....	16
2.6 Objectselectie & collectieplan.....	18
3. Marketing & communicatie.....	20
3.1 Campagne.....	20
3.2 Mogelijke doelgroepen	22
3.3 Mogelijke Partners	23
4. Beschrijving educatieve mogelijkheden	24
4.1 Aanvliegroutes onderwijsprogramma's	24
4.2 Vechten in de Tropen (Voor VO - werktitel).....	26
4.3 Tegenbeeld (werktitel)	26
5. Beschrijving mogelijkheden randprogrammering	27
6. Projectorganisatie	28
7. Raming.....	29
8. Planning	29

1. Projectopdracht

1.1 Situatieschets

Met de oprichting van de Beeldbank Nederlands-Indië (BBNI) kwam een samenwerking tot stand tussen erfgoedinstellingen met fotocollecties over Indonesië. Oprichter van de BBNI, Thom Hoffman, initieerde het idee voor een foto/film tentoonstelling over de laatste 100 jaar van de Indische kolonie. Met de huidige toegenomen belangstelling voor de 'ware' geschiedenis van de koloniale tijd in Indonesië is de tijd rijp voor een tentoonstelling als deze.

Aanleiding van de tentoonstelling: 2019 is een bijzonder jaar; in december is het 70 jaar geleden dat er overdracht van soevereiniteit plaatsvond. Een historisch moment dat uitnodigt tot terugblikken op onze gedeelde geschiedenis.

1.2 Toetsing aan Missie NMVW

De tentoonstelling draagt bij aan 'museum over mensen', het onderwerp gaat over het leven van de Indonesiërs en hun relaties met onze Nederlandse voorouders. Het is een maatschappelijk en actueel onderwerp dat de laatste jaren vaak media-aandacht krijgt, er verschijnen nog steeds boeken over het onderwerp en er wordt veel wetenschappelijk onderzoek naar gedaan zoals, in opdracht van de regering, een vier jaar durende onderzoek naar de excessen tijdens de 'koloniale oorlog'.

Als dynamisch museum willen wij graag een bijdrage aan deze discussie leveren. Ook is deze tentoonstelling verrijkend omdat het nieuwe foto's zal tonen die niet eerder geëxposeerd zijn en fotocollecties bijeenbrengt die niet eerder gezamenlijk te zien waren. Daarmee kunnen we een vollediger en genuanceerder beeld van deze geschiedenis tonen.

1.3 De boodschap

De tentoonstelling vertelt het verhaal van de geschiedenis van Indonesië in foto en film over de laatste eeuw van Indonesië (1840-1949). Foto's hebben een belangrijke rol gespeeld in het beeld dat van de koloniale geschiedenis is ontstaan. Wat en hoe er gefotografeerd werd – bijna uitsluitend door Europese fotografen en vanuit Europees perspectief – bevestigde ten onrechte het romantische beeld van een tropisch paradijs en met een bevolking die blij was met de mogelijkheden die de het goed georganiseerde koloniaal bestuur hen bood.

Sinds de jaren '60 is dat beeld steeds meer gaan kantelen en tot de dag van vandaag krijgt het onderwerp wetenschappelijke en maatschappelijke aandacht. Ondanks al deze aandacht en een verschuivend perspectief is het Tempo Doeloe gevoel nog hardnekkig verankerd in ons nationaal bewustzijn.

Deze tentoonstelling heeft een duidelijke stelling: de tijd dat we met Tempo Doeloe gevoelens naar ons koloniale verleden keken is voorbij en we nodigen uit om op een nieuwe manier naar deze periode te kijken.

De tentoonstelling toont beeldmateriaal afkomstig uit 10 tot 15 erfgoedinstellingen (deelnemers van de Beeldbank Nederlands-Indië.) Niet eerder hebben zoveel instellingen samengewerkt aan een Indonesië tentoonstelling. Daarmee geeft het ons de kans niet alleen het beste materiaal uit deze collecties te tonen, maar vooral ook een vollediger beeld te geven van de laatste 100 jaar van de Indische kolonie.

Aanleiding van de tentoonstelling: 2019 is een bijzonder jaar; in december is het 70 jaar geleden dat er overdracht van soevereiniteit plaatsvond. Een historisch moment dat uitnodigt tot terugblikken op onze gedeelde geschiedenis. Tegelijkertijd geven we aan dat voor Indonesië niet 1949 maar 1945 het moment van onafhankelijkheid is.

1.4 Projectopdracht

Met de tentoonstelling willen we de volgende vragen beantwoorden:

- Welke mythes werden er door beeldvorming –bewust en onbewust- gecreëerd en in stand gehouden, over de Nederlanders in de Indische archipel?
- Met welk doel werden foto's gemaakt? (Kunst, herinnering, wetenschappelijk, reclame, propaganda, politiek, nieuws, aanklacht enz.) - Wat vertelden de foto's toen? Wat vertelden de foto's nu?
- Wat vertellen de foto's ons nu?
- Hoe lang bestond het Indonesisch onafhankelijkheidsstreven al?
- Was racisme een wezenlijk bestanddeel van het koloniale denken en handelen?
- Hoe kwam het dat Nederlandse koloniale na de Japanse capitulatie in 1945, zich vol verbazing geconfronteerd zagen met een anti-Nederlandse gevoelens en felle volksoptocht?
- Waar kwam de haat van de jonge Indonesiërs (pemoeda's) tijdens de Bersiap vandaan?
- Welke belangrijke signalen hadden de Nederlanders tot aan de Bersiap-periode genegeerd?
- Welke rol speelde fotografie daarin?
- Hoe wordt er vandaag de dag naar deze tijd gekeken? Welke rol speelt fotografie daarin?

Basisvragen die ook beantwoord worden:

- Wat is Nederlands-Indië eigenlijk, wanneer deed dit begrip zijn intrede, hoe is het gebied in Nederlandse handen gekomen?
- Wat betekende de Oost-Indische archipel voor Nederland?
- Hoeveel Nederlanders zwaaiden de scepter over hoeveel Indonesiërs, in een hoe groot gebied?
- Welk bestuursstelsel hanteerden de Nederlanders, met hun relatief zeer geringe aantal?
- Naar wie gingen de opbrengsten van producten en bodemschat?
- Hoe was het, vergelijkenderwijs, gesteld met de democratische rechten in de kolonie, met name na 1900 wanneer in Nederland zelf steeds meer geluisterd wordt naar de stem van de burger?
- Hoe verliep de politiek in Indië tijdens het interbellum, toen extreme politieke richtingen in Europa sterk in opkomst waren?
- Hoe ontwikkelde zich de verhouding tussen Nederlanders en de Indonesiërs van de komst van de Japanners in 1942 tot dec.1949?

Wij streven naar de volgende projectresultaten (SMART):

- Tentoonstelling:
 - o Van 4 september 2019 tot 10 mei 2020 te zien in het Wereldmuseum. (Mogelijk langer i.v.m. samenwerking met Theater Rotterdam (zie hoofdstuk 3.3.2 Inhoudelijk partners))

- Produceren binnen het budget EU220k voor Wereldminnaars, waaronder geïnteresseerden in Indonesië.
- Marketingcampagne lanceren binnen het budget van EU30k gericht op Wereldminnaars en Young Urban Citizens. Dit is inclusief de promotie van de Beeldbank Nederlands-Indië.
- Tentoonstellingsbeoordeling van tenminste een 8.
- Min. 30.000 bezoekers voor de gehele looptijd van de tentoonstelling.
- Ontwikkeling publieksprogramma die de tentoonstelling ondersteunt en in de publieke aandacht kan houden

1.5 Risicoanalyse

- *Uitloop van het masterplan, waardoor er niet tijdig begonnen kan worden met de bouw.*
→ De tentoonstelling staat in september gepland. Bij enige uitloop hoeft het project hier geen hinder van te ondervinden.
- *Kosten voor bruiklenen zijn te hoog voor het tentoonstellingsbudget.*
→ Omdat de NMVW ook penvoerder wordt van het digitale BBNI-project hopen we op coulance van de bruikleengevers. Hier wordt tijdens de bijeenkomst voor de deelnemers van de beeldbank op 19 december a.s. nog eens een oproep naar gedaan. Daarna zullen we z.s.m. alle deelnemers nog eens benaderen om hier concrete afspraken over te maken.

2. De tentoonstelling

2.1 Kernboodschap

Zie hoofdstuk 1.3

2.2 Invalshoek

De tentoonstelling is een essay, opgebouwd in zeven hoofdstukken. Het laat de geschiedenis van het gekolonialiseerde Indonesië zien met foto's en film en laat zien hoe er bewust, en onbewust, een mythisch beeld van de kolonie gecreëerd werd. Dankzij de vele foto's, en ook films, en de persoonlijke verhalen die de laatste jaren in de archieven van de deelnemende instituten zijn gevonden kan nu een veel realistischer beeld van deze periode worden getoond. Een beeld dat gemengde gevoelens en sentimenten zal oproepen. Een beeld dat niet alleen te vatten is in daders en slachtoffers, maar veel gecompliceerder is.

De bezoeker krijgt een audiovisuele inleiding door gastconservator Thom Hoffman. Daarin volgen we hem op z'n zoektocht naar de geschiedenis van de Indische kolonie. Zijn verhaal, dat het proces van steeds méér ontdekken en steeds meer begrijpen beschrijft, is voor velen herkenbaar en zorgt dat de bezoeker met de juiste onderzoekende blik aan de tentoonstelling begint.

Lopend door de tentoonstelling ziet de bezoeker de fotografie van karakter veranderen én voelt de wereld veranderen. Koloniale zekerheden van weleer worden met feiten, beelden en waar nodig ondersteund met documenten kritisch onderzocht. De stijl van de fotografie die begon met droombeelden van een prachtig Indië, wordt steeds grimmiger. De koloniale verhoudingen gaan steeds meer wringen. Het onrecht wordt zichtbaarder. Het perspectief verschuift naar dat van de Indonesiërs. Hun stem wordt steeds meer gehoord. De onafhankelijkheid voelt als een rechtvaardige breuk met het koloniale verleden. Dit gezichtspunt sluit aan bij hoe de nieuwe generatie historici, en de medewerkers bij de erfgoedinstellingen, in Nederland anno 2018 tegen het thema kolonialisme aankijken.

Bezoekers kunnen middels een audiotour foto's bestuderen aan de hand van de commentaren van Thom Hoffman.

Bij elk hoofdstuk zijn 'tegenbeelden' en 'tegengeluiden' te vinden, historisch én hedendaags, in tekst en beeld. De vaak gebruikte zinsnede 'Zo dacht men toen' blijkt niet te kloppen. Men dacht ook anders, toen ook al.

Tussen de hoofdstukken door zoomen we in op prikkelende onderwerpen, racisme b.v., maar ook fotografen aan het werk of tegenstellingen in beeld.

Het museum wil de tentoonstelling niet laten eindigen bij 1949. Aan de Rotterdamse-Indonesische fotograaf Stacii Samidin is een foto-opdracht verstrekt. Hem is gevraagd om vanuit zijn perspectief te reageren op foto's in de tentoonstelling. Een plan daarvoor is in ontwikkeling

2.3 Storyline

1. De Inleiding

De tentoonstelling begint met een audiovisuele inleiding door gastconservator Thom Hoffman. Thom start met een gevoelig punt, was 1949 het einde van de kolonie, of 1942 of 1945? Herdenken we 70 jaar, of beter 75 jaar; aanvaard door Nederland, maar nog niet erkend. Door dit te bespreken geven we aan dat er nog steeds verschillend gedacht wordt, dat er ONRUST is.

Belangrijk aspecten van Thom's inleiding:

Beelden zijn *denkbeelden*: beelden spreken zich uit over de realiteit van het moment.

- Foto's werden gemaakt door hoofdzakelijk Europese en Chinese fotografen voor een hoofdzakelijk Europese elite.
- Foto's werden in opdracht gemaakt, van particulieren, van bedrijven, om reclame te maken. Tegelijkertijd vormen de foto's individuele én collectieve herinneringen.

Vanuit het heden kijkend naar deze foto's, tonen ze meer dan alleen de intentie waarmee de foto gemaakt is; we ontdekken er andere dingen op dan 100 jaar gelden.

- De bezoeker wordt uitgenodigd om met een open blik naar deze geschiedenis te kijken.

Wat is die koloniale periode van Indonesië precies?

Hoe oud is de Nederlandse geschiedenis met Indonesië? Een korte introductie aan de hand van een aantal vragen en antwoorden. Een kaart van het gebied toont de omvang van de kolonie.

De fotocollecties

Het Nederlands bezit aan foto's van Indonesië uit de koloniale tijd is immens groot. Die omvang laat zien hoe zeer de geschiedenis van Indonesië verweven is met ons land. We tonen korte informatie en cijfers over fotocollecties van de verschillende instituten.

Tevens enkele interviews met historici/collectiebeheerders b.v. van het NIOD, en NIMH. Deze experts onderstrepen de toenemende rol van beeld in de geschiedschrijving: hoe er de laatste jaren steeds meer foto's openbaar worden gemaakt en een belangrijke rol spelen in een nieuwe kijk op de geschiedenis.

Citaat van Kartini: (1904) *'Was ik maar in staat geweest om te fotograferen, waardoor ik foto's had kunnen maken van onze mensen – op een manier die alleen ik kan doen, niet op de manier van de Europeaan. Er zijn zoveel dingen die ik wil laten zien in woorden en in beelden, zodat de Europeaan de ware beelden van ons Javanen kan zien.'*

2. De vorming van de kolonie vanaf 1816

We schetsen een beeld van de kolonie zoals deze eruit zag ten tijde van het begin van de fotografie, met het in 1830 ingevoerde 'cultuurstelsel'; de "Heerendiensten", de gratis arbeid; de opstanden tegen de strenge maatregelen en het militaire ingrijpen van de Nederlanders.

De overheersing van de natuur en de mens

In de begintijd van de fotografie wordt het medium bescheiden en voorzichtig gebruikt, bijvoorbeeld als een middel om monumenten van de Javaanse cultuur vast te leggen.

Fotografen zijn gefascineerd door het land, de natuur en zijn mensen en maken daar betoverende plaatjes van. In die fotografie wordt een esthetiek overgenomen die we eerder zagen in de prentkunst, en die dus niet realistisch maar picturaal genoemd kan worden. Het land geportretteerd als een illusie. De Amerikaanse filosofe Susan Sontag ("On photography") zegt: Fotografie is van zichzelf een nostalgische handeling: het wil vastleggen wat verdwijnt. Maar Sontag zegt ook: Fotografie is een vorm van overheersing, het eigen maken van iets, een mens, een object, een wereld, die ons onbekend is. Tussen deze twee definities bevindt zich de vroege Indonesische fotografie.

Inzoomen:

Wie waren die fotografen? Wat was er nodig om foto's te maken: studiofoto's in de steden en buitenfoto's.

Foto's van fotografen aan het werk.

Militaire successen vastgelegd

Veel inwoners van de buitengewesten zoals Lombok, Bali en Sumatra en met name Aceh verzetten zich tegen de Nederlandse expansie en blijvende militaire overheersing. Om contracten met de vorsten af te dwingen, teneinde het land toch in productie te kunnen brengen, werden in de 19e eeuw en begin 20ste eeuw tal van militaire expedities naar deze niet volgzame gebieden gestuurd. Fotografen, vaak officieren van gezondheid, reisden mee om de militaire successen vast te leggen en daarmee het bestuur te informeren.

De koloniale successen gaven Nederland een enorme boost. Er werd veel openlijk en trots over de expedities gepubliceerd, en het uitbreiden van het gezag zorgde voor een grote nationale eenheid, zelfs een ongebreideld nationalisme. Tegelijkertijd waren er kritische vragen in de politiek over de militaire aanpak van Van Daalen in Aceh.

Tegengeluiden:

- Brief van Multatuli aan de Koning, uit 1872, fel tegen de oorlog in Atjeh. Multatuli noemt de Atjehkrijg gefabriceerd, met geprovoceerde incidenten, om overheersing van het land te kunnen afdwingen.

Figuur 1 Bron: Museum Bronbeek

Inzoomen op de islam

- Foto's van de Nederlandse arabist Christiaan Snouck Hurgronje.

Snouck reisde naar Mekka en maakte daar als eerste “spionage” foto's (samen met Abdel Ghaffar) van Jeddah en van de Ka'ba, het heiligdom in Mekka (1884-1885). Snouck Hurgronje portretteerde o.a. Indonesische pelgrims. In latere jaren werd zijn kennis van het Arabisch geraadpleegd inzake Aceh, waar hij Van Heutsz adviseerde – maar ook met een andere bril naar de moslim-achtergrond van de Acehers keek. Voor Snouck Hurgronje waren Acehers geen vijanden maar mensen met een interessante cultuur.

Van oerwoud tot plantage - de overheersing van het land

Om het ondoordringbare land te ‘overheersen’ werden honderden kilometers jungle op Sumatra platgebrand, gekapt, klaargemaakt voor productie. “Nederlands-Indië” is in enkele decennia één groot winstgevend bedrijf geworden, en “de inlander” is, volgens de geëngageerde schrijver Multatuli, (‘Max Havelaar’) voor de Nederlanders niet meer dan een “koffiewerktuig”. Foto's werden gemaakt in opdracht van bedrijven als bewijs van succesvol ondernemerschap. Het ging goed met de kolonie.

De winsten voor de Nederlandse staatkas in de eerste helft, en voor de ondernemers in de tweede helft van de 19e eeuw, staan in schril contrast met de grote armoede onder Javaanse en Sumatraanse bevolking. Er is sprake van onderdrukking, van kinderarbeid en grove misstanden. Er is zelfs hongersnood. In de jaren 1848-1850 sterven er in sommige districten, volgens Nederlandse telling, honderdduizenden doden.

Figuur 2 Aneta Mineh, sorteerruimte Helvetia, Sumatra Kleingrothe, ca. 1885 - 1900

Het grote tekort aan arbeidskrachten leidde tot de komst van honderdduizenden Chinese contractarbeiders, bekend onder de beledigende naam “koelies”, op Sumatra. Wurgende

“Koeliecontracten” gaven de planter de volledige beschikking over hun arbeid. “Koelies” konden met geldboetes of dwangarbeid bestraft worden, de zgn. poenale sanctie, uit te voeren door het koloniale gezag, maar in de praktijk waren het de planters die zowel voor politieagent als politierechter speelden.

Tegengeluiden:

- Filmfragment en/of citaat uit Multatuli's Max Havelaar (Eduard Douwes Dekker, assistent-resident (1856) kwam in conflict met de regent van Lebak over het misbruik van zijn gezag.
- Pramoedya Ananta Toer spreekt over de aanleg van de grote postweg (filmfragment uit de film “Jalan Raya Pos”, documentaire van Bernie IJdis (1996) over de Grote Postweg en hongersnood in het district Grobogan

Inzoomen op:

Rhemrev rapport en doofpot-reflex

Naar aanleiding van de publicatie “De Millioenen uit Deli” wordt er na Kamervragen door Van Kol een onderzoek ingesteld door de jurist Rhemrev. In de publicatie stonden klachten over ‘klapzaken’ grof geweld tegen koelie’s in arbeidsconflicten, en stonden advertenties afgebeeld in Sumatra’s kranten waar koelies en slachtvee in één advertentie te koop worden aangeboden. De Officier van Justitie Rhemrev bewijst honderden gevallen van zware lijfstraffen op de plantages aan de Sumatraanse Oostkust. Zijn belangwekkende document zou een bijna een “Negerhut van oom Tom”-achtig sociaal effect hebben gehad, als de Minister van Koloniën, Idenburg, het zeer belastende rapport niet geruisloos in een la had laten verdwijnen. De kamer kreeg het niet te zien. Bij een persoonlijke inspectiereis, een tiental jaren later, constateerde kamerlid Van Kol dat er, wel enige verbetering was gekomen. Steeds meer werd ook in Indonesië de Arbeidsinspectie actief, maar nog lang niet op de schaal zoals dat in Nederland inmiddels ter bescherming van werknemers het geval was.

Het dagelijks leven der koloniale rond 1900

Vanaf 1870 komen steeds meer (mannelijke) Nederlanders naar Indonesië, om verschillend redenen. Ook de reis naar Indonesië wordt veel sneller en comfortabeler dankzij de opening van het Suezkanaal en de komst van de stoomscheepvaart. De Rotterdamse Loyd begint in 1883 met 7 eenvoudige schepen een regelmatige maildienst op Indonesië. Wekelijks vertrekt er uit Rotterdam (Lloyd) of uit Amsterdam (de Stoomvaartmaatschappij Nederland) een schip naar Indonesië. De wereld verandert in hoog tempo. En er arriveren meer Europese vrouwen in Indonesië, die de samenleving in de Europese toplaag ‘blanker’ maken. Ondernemers die succesvol zijn, vormen een nieuwe 20e -eeuwse elite-maatschappij, een soort Great Gatsby-Wereld in Indonesië. Men legt zijn zo voorspoedige jaren met overgave vast op kiekjes, en stuurde veel albums naar Nederland, eigenlijk een soort vroege selfies, of facebook, om te laten weten hoe fortuinlijk het leven verliep. Foto’s werden gemaakt van de mooie en gelukkige momenten uit het dagelijks leven van de middenklasse en hoger.

Inzoomen op:

De blik van de gewone man: een Nederlandse amateurfotograaf Gerrit Adolfs maakte foto’s.

3. De Ethische Richting - vanaf 1901

De kritiek op het conservatieve beleid groeide. In koloniaal Indonesië - en ook in het moederland- gingen steeds meer stemmen op dat het geld dat in Indonesië verdiend was ook in Indonesië geïnvesteerd moest worden. Dit mag gedeeltelijk de verdienste van de Max Havelaar genoemd worden, Multatuli, tot aan zijn dood actief in polemieken, inspireerde vele nieuwe bestuursambtenaren. Zij reisden vol idealen naar Indonesië, met als doel de bevolking ‘op te heffen’.

Dat er wat moest veranderen, was duidelijk. Cynici zouden opmerken, dat er inmiddels wel miljoenen genoeg verdiend waren, om eindelijk wat voor de inlander terug te doen. Het ging het land voor de wind. Wilhelmina, de jonge vorstin maakte gewag van een nieuwe richting, in haar Troonrede in 1901, de zogeheten “Ethische Richting”.

Een van aspecten van de Ethische richting was het streven om de gezondheidszorg in de kolonie te verbeteren. Dit moest vooral gebeuren met maatregelen en voorlichting op hygiënisch gebied. Zo werd er gevaccineerd tegen pokken en pest. Er kwamen ziekenhuizen en meer onderwijs

De ethische politiek was ook gericht op de geleidelijke ontwikkeling van het land richting zelfbestuur onder Nederlandse leiding. De vele miljoenen inlanders hadden nagenoeg geen onderwijs genoten en waren grotendeels analfabeet. Voor het onderwijs gold het belangrijke criterium van de afkomst. Veel veranderde er niet, want rond 1930 genoten nog slechts 0,14% van de inheemse bevolking onderwijs. In de grote steden verzezen middelbare scholen wederom voor de Europese elite en voor kinderen van hoge Indonesische ambtenaren en lokale aristocratie. In de jaren twintig ontstond een mondige generatie, exponenten afkomstig uit de Indonesische elite, die een goede opleiding volgden. Onder de eerste Indonesische academici behoort Soekarno, die als civiel ingenieur in 1926 afstudeert aan de Technische Hogeschool in Bandoeng.

Tegengeluid:

- Fragment van de documentaire over miljonair-activist Hendrik Tillema die met zijn “tegenbeelden” in zijn boeken “Kromo Blanda” aandacht vraagt voor de povere levensomstandigheden van de Indonesiërs.

Inzoomen op:

Kartini

Een van de wegbereiders van emancipatie was Raden Kadjeng Kartini, een jonge vrouw van adellijke afkomst, die afstand nam van de Nederlands elite. Haar gepubliceerde brieven, “door duisternis tot licht” worden gezien als het startschot van het 20e -eeuwse emancipatie van Indonesië, en zijn wereldwijd decennialang een baken voor emancipatie en vrouwenemancipatie.

- Het kistje/album van Kartini (kon. Huisarchief) foto's van ambachtslieden op Java
- Foto van Kartini met haar zussen
- Quotes van Kartini: “Werkelijk wij verwachten niet dat de Europese wereld ons gelukkiger zal maken, de tijd is voorbij dat wij in alle ernst meenden de Europese maatschappij is het enige ware, het voortreffelijke en het onovertroffelijke.”

3C. De emancipatie van de bevolking

De verwachtingen die de ethische politiek bij de nu westers geschoolde Indonesiërs had gewekt, werden niet ingelost. De niet-Europeanen bleven in de koloniale maatschappij een ondergeschikte positie innemen, zelfs al hadden ze een goede opleiding. De behoefte van de Indo-Europeanen om bij de Europeanen te behoren leidde ertoe dat zij handenarbeid tot het terrein van de Chinezen en inlanders rekende. Mede hierdoor was de werkeloosheid en armoede onder Indo-Europeanen zeer groot

De oprichting v.h. Indo-Europees verbond (1919) maakte de raciale verschillen zichtbaar. Ook andere groeperingen roerden zich. Boedi Oetomo (Schoon Streven, 1908) en Sarekat Islam (1911, oprichter Tjokroaminoto). Men eiste het recht op zich te verheffen, om zich uit te spreken, om zich te verenigen. De sociale verhoudingen gaan verschuiven. De Nederlandse topklaag voelde zich zichtbaar

minder gelukkig met de steeds mondiger wordende Indonesiërs. Politieke samenscholingen werden verboden. De P.I.D. Politieke inlichtingendienst hield ieder nauwlettend in de gaten.

Soekarno bundelde de vele verschillende verenigingen door de Partai Nasional Indonesia op te richten. In Den Haag werd in 1927 een groep Indonesische intellectuelen, onder wie de latere premier Mohamat Hatta, gearresteerd.

4. De wereld verandert, polarisatie

De wereldcrisis van 1929 raakt ook Indonesië, er komt veel werkloosheid, de internationale handel stagneert, er zijn talloze faillissementen, sociale zekerheid ontbreekt, alle verhoudingen komen op scherp te staan. Vakbonden worden verboden; communisten verenigen zich en plegen aanslagen o.a. op spoorwegen

Koloniale Nederlanders met macht en aanzien ergeren zich aan de slappe politiek, en verenigen zich in een politieke lobby -en later politieke partij- "De vaderlandse Club". Het magazine dat zij uitgeven, staat bol van reactionaire geluiden.

De ongelijke betalingen van Indo-personeel werden voor de Indo-Europeanen de steen des aanstoots, o.a. bij de marine. Zij hanteerden de leus: "Hoe meer pigment, hoe minder payment". De staking, op het oorlogsschip De Zeven Provinciën, leidt tot hard ingrijpen door de nieuwe Gouverneur Generaal De Jonge. Hij laat het schip bombarderen.

Het gezicht van het kolonialisme verhardt. De P.I.D. sporen revolutionaire elementen op. In 1929 arresteert dezelfde P.I.D. 13.000 Indonesiërs, op verdenking van staatsgevaarlijke politieke activiteit. Ook Soekarno wordt gearresteerd. Tijdens zijn proces in Bandung houdt hij meerdere urenlang zelf zijn pleitrede met belangrijke woorden over het onafhankelijkheidsstreven van de Indonesiërs. Hij maakt er het politieke proces van dat het eigenlijk is. De tekst werd gepubliceerd in *INDONESIE KLAAGT AAN*, een mijlpaal in de ontwikkelingsgeschiedenis van het land. Soekarno wil het inferioriteitsgevoel bestrijden. En de drain, het financieel leegtrekken van de bodem. Waar de Indonesiër niets van terugziet. Hij gebruikt –strategisch- uitsluitend cijfers en statistieken van Nederlandse wetenschappers en economische rapporten. Soekarno wordt veroordeeld tot vier jaar. Zijn populariteit dwingt de Nederlanders hem na twee jaar vrij te laten.

De beroemde "Petitie Soetardjo" -voor een geleidelijke overgang naar Autonomie/Onafhankelijkheid, in het adviserende lichaam de Volksraad- in 1936 in het Nederlands Parlement in Den Haag afgewezen. Deze afwijzing is voor de Indonesiërs een belangrijk signaal dat er weinig te verwachten is van de Nederlandse beloften, gedaan vanaf de Troonrede in 1901.

Politieke gevangenen worden verscheept naar het concentratiekamp 'Boven Digoel'. Diverse intellectuelen schrijven er dagboeken die later essentieel zullen blijken voor de nationalistische beweging, zoals Soetan Salim, en Mohammad Sjahrir, "Indonesische Overpeinzingen". Paradoxaal wordt Boven Digoel gezien als de bakermat van de onafhankelijkheid, of in de woorden van sommigen: de bakermat van de haat.

Figuur 3 Mussert in Indonesië - Bron: NIOD

Het politiek extremisme onder de blanke elite neemt zelfs toe: In 1935 reist Mussert naar Indonesië. De paradox bij de NSB in Indonesië (4000 leden) is, dat een substantieel deel Indo-Europeaan is. Overall staat men met de rechterarm omhoog, de Hitlergroet. Op grote banieren valt te lezen: "Fascisme of Communisme, een van beiden moet komen!". Leden van de Vaderlandse club voelen zich aanvankelijk aangesproken door Musserts krachtadige toon, maar zijn huiverig voor zijn houding tegenover het koningshuis en zijn mogelijke ontkennen van het vaderland, dat immers voor de Vaderlandse Club de kernwaarde zijn van de Groot-Nederlandse gedachte. Mussert blijft in Indonesië 2 a 3 jaar populair, totdat duidelijk wordt dat hij meer en meer Duits angehaucht is.

Inzoomen op:

Racisme als wezenlijk bestanddeel van de kolonie.

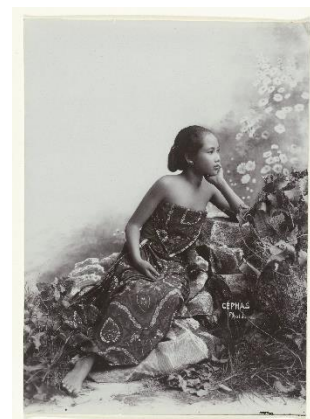
Een essentiële vraag die we niet kunnen overslaan is, "Vormde de 19e -eeuwse racistische visie een onderdeel van ons koloniale handelen en denken?"

Het is een even uit de strikte chronologie gelichte cluster, gebaseerd op de vraag die Soekarno stelt tijdens zijn proces.

5. Tempo Doeloe

De fotografie neemt hier een vreemde wending, een opmerkelijke tegenstelling met voorgaande: in Indië keken fotografen deze turbulente tijd liever de andere kant op. Er wordt zeer veel aan tempo doeloe-fotografie gedaan. Talloos zijn de fotoboeken en brochures waarin het klassieke 19e -eeuwse beeld onverminderd wordt gepresenteerd. Voor velen Nederlanders was de kolonie een droomwereld waarin het koloniale ideaal, en de 19e -eeuwse gezagsverhoudingen stevast geïdealiseerd in beeld worden gebracht. Hier wordt uitgelegd wat tempo doeloe is en welke misverstanden er zijn (denk aan individuele herinneringen) Hierin onderzoeken we de functie van tempo doeloe toen en nu

Deze serie zet vraagtekens bij een ander zelden genoemd element van het kolonialisme: in hoeverre bezat "klassiek kolonialisme" ook een seksistische component?

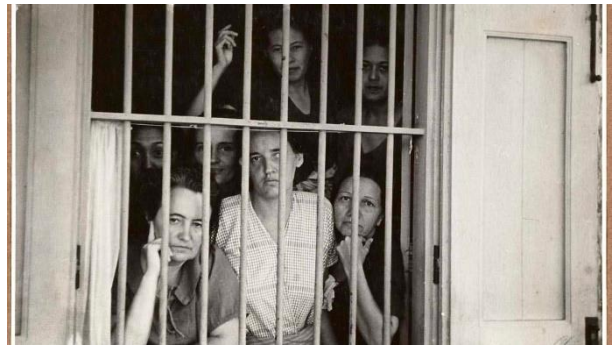
Figuur 4 - Studioportret van een zittende jonge Javaanse vrouw, Kassian Céphas, ca. 1890 - ca. 1910

6. Wereldoorlog en De Japanse tijd

Wat men sterk vreest, gebeurt. Niet alleen stuurt Hitler in Europa aan op oorlog, ook in Azië worden de Japanners offensiever. Mondjesmaat gaat Nederlands-Indië over tot mobilisatie. Voor het eerst worden er zelfs 100 % Indonesiërs voor dienstplicht opgeroepen. Geldgebrek zorgt voor povere bewapening. Als de Japanners komen, vallen ze als eerste de olieraffinaderijen aan

Japanners interneren Europese burgers, vrouwen met hun kinderen, in burgerkampen, en soldaten in krijgsgevangenenkampen. Families worden gescheiden. Medisch verzorging is miniem. Jonge vrouwen worden als "troostmeisjes" gebruikt door Japanse soldaten. Het gebrek aan informatie, de onzekerheid over hoe lang de oorlog duurt, het gemis van familieleden, de wreedheid van bewakers, dit alles vormt tezamen een traumatische kwelling.

Om uit de kampen te blijven zochten Indo-Europeanen bewijsmateriaal vanaf 1942 dat zij overwegend niet-Europees, dus Indonesisch bloed bezaten. De indeling zorgde voor een groep van wel 300.000 Buitenkampers. De Indonesiërs keken hen met de nek aan. De Buitenkampers, vaak moeders met kinderen, zaten zonder inkomen, want de vader zat in het kamp, of werkte aan de spoorweg.

Figuur 5 Vrouwen achter tralies - Drakulic. Bron: Museon

Inzoomen op:

De positie van Indonesiërs ten tijde van de Japanse bezetting

Oók de Indonesische bevolking tenslotte, een punt dat vaak te weinig aandacht krijgt in Nederland, leed enorm onder de Japanners. Honderdduizenden jongens werden gerekruteerd als Romusha, om te werken voor de Japanse oorlogsindustrie en aan de beruchte oorlogs-spoorwegen. Tienduizenden stierven.

De rol van Soekarno in deze periode is omstreden. Hij navigeerde, slalomde en onderhandelde met de Japanners om Indonesië inderdaad onafhankelijkheid te kunnen geven, precies zoals zij in hun Pan-Aziatische reveil betoogden. Nederlanders noemden Soekarno vanaf dit punt in de tijd een soort NSB-er want hij heulde met de vijand. Soekarno geeft hierover inzicht in zijn biografie (Adams). Over het lot van de Romusha's spreekt hij openlijk zijn schaamte uit.

- Foto's van de Romusha's in een bevrijd kamp in Nieuw-Guinea.

7. [Proclamatie, bersiap, de koloniale oorlog, Soevereiniteitsoverdracht;](#)

Een zeer complexe en verwarrende, beladen tijd. Vier fasen die in elkaar overlopen, op verschillende locaties, Den Haag, Java, Washington, met wederzijdse beïnvloeding.

Direct na de capitulatie door Japan, verschijnen Soekarno en Hatta, die de "Proklamasi" uitspreken, op 17 Augustus 1945. Indonesië eist haar rechten op zelfbeschikking op, en is vanaf nu een onafhankelijke republiek.

De Nederlandse regering had al tijdens de Tweede Wereldoorlog voorbereidingen getroffen voor de officiële "Herbezetting" van de kolonie. Onderzeeërs met inlichtingendiensten waren al vanuit Ceylon naar Sumatra en Java gevaren om een aanval voor te bereiden ... op de Japanse bezetter. Nu werd die invasie-gedachte omgezet in het herstellen van de orde op Java en Sumatra,

In Nederland werd op grote schaal soldaten geworven. Er waren daarnaast Oorlogsvrijwilligers die de overzeese landgenoten-in-nood wilden ontzetten, en bouwen aan een nieuw Indonesië. Kranten waren zeer sterk pro of contra uitzending van troepen. Het verdeelde land leidde ook tot een moeizame besluitvorming in het kabinet. Niettemin bedroeg het uiteindelijke totaal van de manschappen in de strijd in Indië 220.000, meer dan het aantal Amerikaanse troepen in Europa in WO.

De als eerste landende soldaten namen een grote chaos waar. In de kampen vonden zij zo'n zestigduizend Europeanen. Het Rode Kruis trachtte de gezinnen te herenigen. Bij verplaatsingen, ook door het Rode Kruis, werden vrachtwagens wel aangevallen door gewapende pemoeda's. Ook de groep Buitenkampers (300.000) ondervond de agressie van de jonge Indonesiërs.

De Indonesiërs zelf waren sterk verdeeld. Sommigen wilden zakendoen met de Nederlanders, anderen waren compromisloos.

In het kielzog van de soldaten reisden fotografen mee die werkten voor de Marine Voorlichtingsdienst en Dienst Leger Contacten. De pers in Nederland kreeg alleen maar opbouwende mooie plaatjes te zien. Hetgeen geruststellend moest werken op de thuisblijvende familieleden, en stimulerend zou zijn voor de werving van nieuwe soldaten.

Een tweede “Polititionele Actie”, het grote offensief “Operatie Kraai, in zomer 1949, richtte zich op centraal Java, om Jogjakarta in te nemen, en daarmee de brandhaard van de Republiek op te kunnen ruimen. Het was in de ogen van de fanatieke Generaal Spoor, een succesvolle militaire operatie om nog net voor de bestanden zoveel mogelijk terrein te winnen. De gevechten kostten de

Nederlandse schatkist 3 miljoen dollar per dag. Reden voor de Amerikaanse Minister van Financiën Marshall, te eisen dat er onmiddellijk gestopt zou worden met deze oorlogsvoering, die immer haaks stond op de door hem toegezegde “Marshallhulp” voor de wederopbouw van Nederland, en ernstig in strijd was met de door Nederland ondertekende ‘Atlantic Charter’ voor onafhankelijkheid van wettige naties.

Aan deze financiële druk gaf Nederland uiteindelijk toe.

Inzoomen op:

Soldaten-fotoalbums en brieven '46-'49 en censuur door Dienst Leger Contacten.

2.4 Look & Feel

Er is gekozen voor het ontwerpbureau De Vrijer Van Dongen. Deze ontwerpers hebben al eerder voor het Tropenmuseum gewerkt en hebben ruime ervaring met fototentoonstellingen. Hun stijl past bij de aanpak die ons voor ogen staat.

Daarnaast hebben zij ervaring met omvangrijke fototentoonstellingen.

2.5 Opzet AV-Plan

Naast foto's vormt bewegend beeld een belangrijk onderdeel van de tentoonstelling. Er wordt gebruikt gemaakt van fragmenten van bestaande films en documentaires. Mogelijk dient er ook nieuw materiaal gemaakt te worden, zoals de inleiding en de interviews met enkele collectiebeheerders.

	THEMA	NAAM	MEDIUM	OMSCHRIJVING	SPECS Alle NL docu's Engels ondertiteld	HARDWARE BESCHIKBAAR
1.	Inleiding	AV 1.1 Introfilm	FILM	Dient gemaakt te worden: Thom Hoffmann aan het woord als gastconservator, over zijn persoonlijke zoektocht	Hoe ziet de projectie eruit; afmetingen Is het geluid open? Is er een soundscape Aantal pixels en hoe aan te leveren voor projectie	beamers
		AV 1.2 enkele experts aan het woord	Film	Nieuw te maken; selectie van sprekers nog maken		Tv-scherm
		AV 1.3 Thom's tour	Audiotour of podcast	De bezoeker volgt Thom langs een selectie van foto's		
2.	De kolonie	AV 2.1	Film	Fragment uit de film <i>Jalan Raya Pos</i> , documentaire uit 1996 van Bernie IJdis. Pramoedya Ananta Toer spreekt over de aanleg vd grote postweg en de hongersnood		
	Militaire successen	AV 2.2	Film	Fragment uit Lamsters film over het vechten en het leven in de kazernes. Zw/wit film van 8 min. Uit 1911		
	Islam	AV 2.3	film	Rmv korte film over Snouck Hurongje en Mekka		
	Van oerwoud tot plantage	AV 2.4	Film	Fragment uit de film <i>Rubber</i> uit 1938. Eerlijk portret van plantersleven. De maker ontving veel kritiek en werd teggengewerkt. Scenes van platbranden van het land en hakken van bomen		
		AV 2.5	film	Fragment uit de speelfilm Max Havelaar: van Fons Rademakers: 1.11-1.21 toespraak tot de regenten van Lebak		
		AV 2.6	Film	Fragment uit de film <i>Agave</i> van de militair J.C. Lamster uit 1911. Beelden van zware lichamelijke arbeid en kinderarbeid;		

				Muziek en commentaarstem verwijderen. Volstaan met tekstbeelden		
				Alternatief: Compilatie van filmfragmenten van zware arbeid tonen.		
				Alternatief: Compilatie van filmfragmenten van de machtsverhoudingen tonen		
		AV 2.7	audio	Voorleesfragment uit de boeken <i>van de suiker en de tabak</i> en <i>van oerwoud tot plantage</i>		
	Rhemrev rapport	AV 2.8	audio	Voorleesfragment uit de boeken <i>Rubber</i> en <i>Koelie</i> over de misstanden in Deli		
	Dagelijks leven van de koloniale rond 1900	AV 2.9	audio	Fragment uit <i>soos en samenleving</i>		
		AV 2.10	Film	Fragment uit de film van Lamster <i>het leven der Europeanen</i> ; compilatie waaruit machtsverhoudingen blijken <i>van de kolonie niets dan goed</i> 1912-1942 fragment van de familie Ledeboer: de bedienden krijgen cadeautjes		
3.	Ethische richting	AV 3.1	Film	Fragment uit de documentaire over Tillema		
	De emancipatie vd bevolking	AV 3.2.	Film	Fragment uit Tjokroaminoto, Guru Bangsa		
4.	De wereld verandert	AV 4.1	Film	Fragment over Mussert		
5.	Tempo Doeloe					
6.	Wereldoorlog, Japanse tijd	AV 6	Film	Selectie maken uit groot aanbod		
7.	Proclamatie, bersiap, koloniale oorlog, soevereiniteit	AV7.1.	Film	Fragment uit de film <i>Indonesia Calling</i> van Joris Ivens		
		AV 7.2	Film	Fragment uit de film <i>Buitenkampers</i>		
		AV 7.3	Film	Tv interview met Joop Hueting		

2.6 Objectselectie & collectieplan

Voor deze tentoonstelling wordt samengewerkt met erfgoedinstellingen uit het hele land. Elke instelling belicht een ander deel van het koloniale verleden in Indonesië.

De korte bruikleenperiode bij sommige instellingen heeft consequenties voor de wijze van presenteren. Er moet gewerkt worden met reproducties en/of er moet halverwege de doorlooptijd gewisseld worden.

Hieronder een (groeïend) overzicht van mogelijke bruikleengevers en hun standaard bruikleenvoorwaarden:

Naam instelling	Bruikleen-periode	Aanvraag-termijn	Bijzonderheden
Beeld & Geluid			
Museon	10 mnd ok	3 mnd	
Literatuur museum			
Eye Filmmuseum		4 weken	handling fee
Nederlands Instituut voor Militaire Historie		2 weken	
Het Spoorwegmuseum	3-4 mnd	6 mnd	bruikleenvergoeding 100 EUR eerste bruikleen, daarna 25 per object
Koninklijk Tehuis voor Oud-militairen en Museum Bronbeek		kort	
Nationaal archief	4 mnd-8 mnd	3 mnd	Als het 20ste -eeuwse ontwikkelgelatine-zilverdrukken zijn is 8 maanden de max, als het gaat om oudere afdrucktechnieken is 4 a 5 maanden de max. Als het gaat om een serie of een album kunnen we natuurlijk wel kijken naar het wisselen van foto's of het omslaan van pagina's.
Rijksmuseum		6 mnd	
KITLV (Universiteit Leiden)	3 maanden	ten minste 4 mnd	Kosten voor inlijsten, boekensteunen en bruikleenvergoeding
NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies			
Nationaal Museum van Wereldculturen			

Fotomuseum Rotterdam	3 mnd	3 mnd	Kosten voor inlijsten, boekensteunen en bruikleenvergoeding
Maritiem Museum Rotterdam			
Archief Rotterdam			

3. Marketing & communicatie

3.1 Campagne

Doelstelling – financieel: bezoekersaantal van: 40.000

Doelstelling – tentoonstellingsbeoordeling: een beoordeling van tenminste een 8. Onderzoek zal gedaan worden door onderzoeksbureau TOTTA.

Doelstelling – mediawaarde: Gezien de actualiteit rondom dit thema en de samenwerking met Thom Hoffman willen we een mediawaarde van tenminste €150.000 realiseren. Dit is een indicatie op basis van de vorige tentoonstellingen die hetzelfde karakter hadden.

Expositie	Behaalde mediawaarde
POWERMASK	100.000.000
Ons verhaal	5.000

Er wordt voornamelijk ingezet op print en RTV die passen bij de doelgroep van de tentoonstelling.

- Dagbladen: NRC/ Volkskrant/ Trouw
- Weekbladen: Groene Amsterdammer
- Maandbladen: Vrij Nederland
- Online: De Correspondent/ Vice/ Vers beton
- RTV: DDWD/ Pauw/ Jinek/ Nieuwsuur/ Buitenhof

3.1.1 Communicatiedoelstelling

1. Bekendheid van de tentoonstelling Dossier Indië (werktitel) onder de doelgroep genereren
2. Realiseren van conversie aan het Wereldmuseum
3. Laden van de merkwaarden van het Wereldmuseum
4. Bekendheid genereren van de Beeldbank Nederlands-Indië

3.1.2 Indeling campagne

In de campagne zijn de volgende boost momenten meegenomen:

- De start van de campagne,
- Kerstvakantie,
- Voorjaarsvakantie
- En de laatste maand voor sluiting.

Daarnaast kunnen we tussentijds boost momenten creëren door communicatie in te zetten over samenwerkingen met partners in de stad. Voor nu staat op de planning:

- Een filmprogramma in Lantarenvenster gedurende de looptijd van de tentoonstelling.
- Een inhoudelijke samenwerking met Theater Rotterdam.

3.1.3 Online

Er zal een onlinecampagne ontwikkeld worden om jongeren aan te spreken. Deze campagne zal voornamelijk worden ingezet via social media. Denk hierbij aan polls via Instagram of korte filmpjes via Facebook. Hiervoor zal het werk van Stacii Samidin ingezet worden.

Er is hiervoor gekozen omdat we de jongeren volop willen betrekken bij de tentoonstelling. Veel 3^e generatie jongeren op zoek zijn naar hun roots en de tentoonstelling hierop inspeelt.

Op de website zal er aandacht besteed worden aan de tentoonstelling, dit door middel van een campagnepagina. Ook zal er content worden gecreëerd voor onze sociale kanalen, denk hierbij aan informatieve posts, video's en foto's.

3.1.4 Outdoor

Er zal een outdoor campagne worden ingezet rondom de opening en een 2^e flight als laatste kans actie. Daarnaast zullen er door de flyerman, flyers worden verspreid in regio Zuid-Holland op adressen waar de doelgroep komt.

3.1.5 Kansen

- Ook voor deze tentoonstelling zullen we samenwerken met jonge Rotterdamse makers. We zullen komend jaar een nieuwe lichting Roffa's Creators werven en inzetten.
- Online ticketing combineren met de partners in de stad waar we mee samenwerken. Denk hierbij aan Theater Rotterdam en Lantarenvenster.
- In 2019 is het 70 jaar geleden dat de soevereiniteit werd overgedragen door Nederland aan Indonesië. Hiervoor zal er research gedaan worden naar de evenementen die hier omheen worden georganiseerd, wellicht dat we hier promotie kunnen doen voor de tentoonstelling. Dit doormiddel van advertenties en flyers.
- Thom Hoffman heeft een special bij De Wereld Draait Door toegewezen gekregen, waar hij in een 50 minuten durende special meer zal vertellen over de BBNI en de tentoonstelling.

3.1.6 PR

Onder Embargo kunnen we enkele historische foto's vrijgeven aan grote titels. Zij kunnen exclusief publiceren, zodat we daardoor al een buzz creëren. Hetzelfde geldt voor tv-optredens (DDWD).

De foto's van Stacii kunnen als content aangeboden worden aan online platforms als Vice of dagbladen die gericht zijn op de brede doelgroep zoals Telegraaf & AD.

3.1.7 Campagnebeeld

Omdat het er op dit moment nog onderzoek wordt gedaan naar het beschikbare beeldmateriaal is er nog geen selectie gemaakt. Gezien de thematiek die de tentoonstelling beslaat is te verwachten dat het campagnebeeld een zwart/wit foto zal worden.

Om meerdere doelgroepen aan te kunnen spreken zijn de volgende opties:

- Illustratie: Om ervoor te zorgen dat we de gehele tentoonstelling in 1 beeld kunnen omvatten, zouden we kunnen kiezen voor een illustratie als campagnebeeld. Hiervoor is ook gekozen bij de tentoonstelling *Heden van het slavernij verleden* in het Tropenmuseum. Dit heeft positief uitgekapt.
- Mensenfoto: Documentaire fotograaf Stacii Samidin is ook betrokken bij de tentoonstelling. Hij ontwikkelt een fotoserie waarin hij laat zien hoe de geschiedenis zich vandaag de dag doorvertaalt heeft. Hier zou een beeld van gekozen kunnen worden als campagnebeeld. Of we zouden hier een aparte fotoshoot voor op kunnen zetten om beeld te ontwikkelen.

3.1.8 Titel

- Dossier Indië (werktitel)
En ondertitel om aan te geven dat in de tentoonstelling alleen de laatste eeuw van de kolonie omvat.
- Onrust (Optie)
Uit gesprek met de klankbordgroep kwam deze titel als suggestie.
De titel is gebaseerd op een Indonesisch eiland

3.2 Mogelijke doelgroepen

3.2.1 Wereldminnaars

De wereldminnaar kan als volgt worden omschreven:

- Leeftijd tussen de 25 en 65 jaar
- Besteedt 21,7 uren aan vrije tijd, 32 aantal aan activiteiten p/j
- Circa 60% vrouw en 40% man
- Hoogopgeleid, brede culturele interesses
- 4% van de Rotterdamse bevolking
- Qua achtergrond bestaat deze doelgroep uit een culturele mix: Hollandse roots, cultureel diverse roots hierbij leggen we nadruk op de grootste groepen in Rotterdam, namelijk mensen met roots in landen als: Indonesië, de Molukken, Turkije, Marokko, Suriname, Kaapverdië en Eritrea.
- Hebben een sterke interesse voor vakantie/reizen, Film/video, geschiedenis, spiritualiteit en levensbeschouwing/religie
- Scoren bovengemiddeld op interesse in woonideeën, tuinieren, dier en mens, biologische producten, vegetarisch eten, wijn, andere landen en volkeren, ontwikkelingshulp, psychologie, duurzaamheid, beleggen en culturele activiteiten als schouwburg, dierenpark, film- en theaterbezoeken
- Gaan meer dan gemiddeld NL op vakantie. Vooral de culturele, natuurvakanties en verre reizen scoren hoog.

3.2.2 Young urban citizens

De YUC kan als volgt worden omschreven:

- Leeftijd tussen de 25 – 45 jaar
- Besteedt 20,1 uren aan vrije tijd, 43 uur aan activiteiten p/j
- Hoogopgeleide starter, Studenten, Young Professionals
- 14% van de Rotterdamse bevolking
- Qua achtergrond bestaat deze doelgroep uit een culturele mix: Hollandse roots, cultureel diverse roots hierbij leggen we nadruk op de grootste groepen in Rotterdam, namelijk mensen met roots in landen als: Indonesië, de Molukken, Turkije, Marokko, Suriname, Kaapverdië en Eritrea.
- De interesse van deze doelgroep liggen op gebied van; creatief bezig zijn, fotografie, film, video, dans en grafisch werk

- Motivatiefactoren voor bezoek van deze groep zijn; Sociale binding, cultureel genot, culturele recreatie, sociale verplichting, sociale attractie en culturele transmissie
- Drempels voor bezoek zijn; tijd, prijs en bereikbaarheid
- Mediagebruik onder deze groep bestaat uit; Internet, Instagram, Facebook op smartphone, Nu.nl, YouTube, lezen van dagbladen.

3.3 Mogelijke Partners

3.3.1 Commerciële partners

Watertaxi

In samenwerking met de watertaxi zullen er combitickets worden verkocht. Deze tickets zijn iets goedkoper dan de normale verkoopprijs €3,50 – nu €2,50. Dit omdat deze tickets uitsluitend bedoeld zijn om de oversteek te maken van Lantarenvenster naar het Wereldmuseum.

Een andere bijkomstigheid is de halte Willemskade op korte termijn een naamswijziging zal krijgen. Namelijk halte Wereldmuseum.

3.3.2 Inhoudelijke partners

Theater Rotterdam

Op dit moment worden er gesprekken gevoerd met Theater Rotterdam. Zij zijn op dit moment bezig met het maken van een voorstelling over Indonesië. De ambitie is er voor zowel het museum, als het theater om samen te werken. Er wordt nog gekeken of het mogelijk is om ook de planningen op elkaar af te stemmen.

Lantarenvenster

In samenwerking met bioscoop Lantarenvenster worden er verschillende films en documentaires in dit thema geprogrammeerd.

Er zal gedurende de looptijd van de tentoonstelling een passend filmprogramma te zien zijn. Daarnaast wordt op de website en in brochures van Lantarenvenster, de samenwerkingen worden toegelicht. En zullen er combitickets verkocht worden.

4. Beschrijving educatieve mogelijkheden

Het koloniale verleden van Indonesië is een 'vergeten onderwerp' in het onderwijs curriculum. Om met deze tentoonstelling en het educatieve aanbod zo veel mogelijk aan te sluiten bij de wensen van de scholen is er een docentendenktank in het leven geroepen.

Deze denktank bestaat uit vier geschiedenisdocenten verbonden aan drie verschillende voortgezet onderwijsinstellingen in Rotterdam, van VMBO tot VWO. Omdat het beeldmateriaal dat getoond zal worden in de tentoonstelling als schokkend ervan kan worden, is er niet gekozen voor een programma voor het Primair Onderwijs.

Op dinsdag 6 november jl. vond de eerste bijeenkomst plaats. Onderwerpen die er besproken worden zijn:

- Welke informatie deelt u tijdens de geschiedenisles over die belangrijke, boeiende en ook pijnlijke tijd?
- Welke onderwerpen durft u bij uw leerlingen aan te snijden?
- Wat kunnen we leren van deze geschiedenis?

4.1 Aanvliegroutes onderwijsprogramma's

Het koloniale verleden van Indonesië is momenteel geen onderdeel van het curriculum in HAVO/VWO, zijdelings wel in het VMBO. Het advies van de denktank is dat er gezamenlijk gewerkt wordt aan lesmateriaal dat gebruikt kan worden in de tentoonstelling, maar ook voor in de klas. Dit lesmateriaal moet gebruikt kunnen worden als een vervangende les en/of voor het oefenen voor de verschillende vaardigheden die van de leerling verwacht worden tijdens het examen. Denk hierbij aan vaardigheden als bron- en beeldanalyse en standplaatsgebondenheid.

Het te ontwikkelen onderwijsprogramma kan aangevlogen worden via 2 routes:

- Route 1: Onderwijsprogramma vertrekt vanuit de inhoud (lesstof van VMBO is bijvoorbeeld leidend)
- Route 2: Onderwijsprogramma vertrekt vanuit de 'vorm' > het aanleren van (examen) vaardigheden

Route 1 - Voor het vmbo

In de lesstof die zij moeten leren zit globaal het verhaal van Nederlands-Indië vanaf de VOC tot en met het excuus in 2003. Er zou voor hun dus een apart lespakket gemaakt moeten worden waarbij dat verhaal verteld wordt met de tentoonstelling. Misschien kan voor de onderbouw dan datzelfde lespakket worden aangeboden?

Maatschappijleer: (alle niveaus)

- Pluriforme samenleving
- Debat voeren is een verplicht stuk van het lespakket
- Debatteren in de tentoonstelling

Route 2 - Voor havo en vwo

Bronnen analyse

Sluit goed aan op de onderwerpen van de tentoonstelling, rapporten combineren met beeldmateriaal.

Er was een censuur op de journalistiek in Nederlands-Indië. Er mocht wel kritiek worden gegeven maar met zekere grenzen. En er was geen fotografie in de journalistiek. Dit is een handvat om de leerlingen beter te leren kijken naar bronnen.

Vragen die gesteld kunnen worden in de tentoonstelling:

- Welke context?
- Waarom komt deze bron naar boven (bij deze vraag in het examen)?
- Wie is er verantwoordelijk voor wat?
- Waarom is het genoteerd?
- Stel vragen bij de geboden bronnen.

Vaardigheid beeldanalyse (havo/vwo)

- Havo meer beeldmateriaal dan vwo
- Bijvoorbeeld de koelies die het oerwoud kappen
- Vragen die gesteld kunnen worden:
 - Wat zie je en wat zit daar achter?
 - Wat zegt dit over degene die dit gemaakt heeft?
 - Waarom maakt de fotograaf die foto? wat is zijn intentie?
 - Wat heeft hij willen vastleggen?
 - Doet hij dit om iets onder de aandacht te brengen?

Praktische opdracht/workshop: social media en tempo doeloe (alle niveaus)

- Foto's spreken niet altijd de "waarheid", maar ze geven een beeld.
- Voorbeeld: leerling ziet op YouTube dat de maanlanding nep is en de geschiedenis docent moet als brugman praten om ze ervan te overtuigen dat het wel echt is.
- De leerling kiest een foto uit de collectie en probeert hem zo na te maken dat de echte waarheid wel in beeld is.

4.2 Vechten in de Tropen (Voor VO - werktitel)

Onderzoeksprogramma in de tentoonstelling bij canonvenster Indonesië.

Wat kun je verwachten?

Het Wereldmuseum is dé plek om meer over onze koloniale geschiedenis te weten te komen. Wat is Nederlands-Indië eigenlijk en hoe is het gebied in onze handen gekomen? Hoeveel Nederlanders zwaaiden eigenlijk de scepter over hoeveel Indonesiërs, in een hoe groot gebied? Waarom stuurde Nederland in 1946 meer dan 220.000 Nederlandse soldaten de strijd in, meer troepen dan Amerika naar Europa zond tijdens de Tweede Wereldoorlog?

Met een bezoek aan de tentoonstelling krijgen de leerlingen een lesstof vervangende les over het canonvenster Indonesië aangeboden. Tijdens dit interactieve programma komen aan de hand van koloniale foto's thema's als Max Havelaar, koloniën, dekolonisatie en veelkleurig Nederland aan bod. Het bekende verhaal over de strijd om de onafhankelijkheid in Indonesië zal worden aangevuld, verdiept of tegengesproken. Leerlingen HAVO en VWO worden getraind op examenvaardigheden bron- en beeldanalyse en standplaatsgebondenheid.

4.3 Tegenbeeld (werktitel)

*Creatief onderzoeksprogramma + workshop**

Wat kun je verwachten?

In dit creatieve onderzoeksprogramma staat het Nederlands koloniaal verleden centraal in relatie tot de strijd om onafhankelijkheid in Indonesië. Samen kijken we naar en praten we over de koloniale fotografie die te zien is in de tentoonstelling. Wat zien we eigenlijk écht op deze foto's? Welke vormen van propaganda worden gebruikt?

Foto's uit Indonesië geven een sfeer van nostalgie weer; in witte pakken naar Nederland verlangende kolonials. De leerlingen gaan een creatief onderzoek aan over het creëren van beelden, zoals leerlingen dat zelf eindeloos doen op Snapchat of Instagram. Met filters geven zij foto's en video's een bijzondere uitstraling, maar welk beeld creëren zij daarmee van hun leven? Deze beelden doen misschien denken aan de oude Polaroidfoto's van de 'goede, oude tijd', zoals de Indonesiërs dat 'Tempo-Doeloe' noemen. Nederlands-Indië wordt hiermee geassocieerd als een 'fotografische werkelijkheid', een mythisch Indië. Een bewust of onbewust gecreëerd droombeeld dat slecht zeer ten dele correspondeert met de historische werkelijkheid. Als afronding gaan de leerlingen creatief aan de slag met fotografie. N.B. met betrekking tot ckv-beleid van Rotterdam: Media & Communicatie wordt als volgt beschreven door Barend van Heusden (2010): *De media zijn de materiële basis van cultuur: de materie waarin cultuur zich afspeelt en de middelen waarvan het zich bedient. Media zijn de dragers van cultuur.* (Van Heusden, 2010). De keuze voor het medium is bepalend voor de boodschap die overgedragen wordt. Wat zijn de kenmerken van dit medium? De nadruk ligt daarbij op het kunstwerk. De hoofdvraag is 'Hoe is het gemaakt?' Ieder beeld heeft een eigen taal. Ieder los element in een beeld, net als ieder woord in een zin, verwijst naar een bepaald gegeven. Het medium, de toegepaste techniek,

* Optie is om deze workshop verder te ontwikkelen met een partner die al over digitale middelen beschikt. Bijvoorbeeld i.s.m. het Fotomuseum, SKVR of Digital Playground.

5. Beschrijving mogelijkheden randprogrammering

Dit overzicht is i.v.m. het ontbreken van een programmamaker door de overige leden van het projectteam samengesteld. Er zijn voldoende mogelijkheden m.b.t. deze tentoonstelling. Voor een goede samenhang van activiteiten en verdeling van de werkdruk is de invulling van de functie wenselijk.

Onderstaande activiteiten zijn al in gang gezet door de overige leden van het projectteam, omdat het hierbij gaat over belangrijke samenwerkingspartners in de stad of omdat het vanaf begin af aan al onderdeel is geweest van de samenwerking met de Beeldbank.

- Feestelijke opening
 - Mogelijk 5 september 2019.
 - Niqui van Olphen van Development overlegt nog met de Gemeente Rotterdam of deze datum past in de agenda van de leden van B&W en de gemeenteraad.
- Samenwerking met Lantaren Venster
 - Maandelijkse vertoning van een film of documentaire m.b.t. het koloniale verleden.
 - Eventueel met een lezing over, bezoek aan of rondleiding door de tentoonstelling.
 - Combinatie tickets voor de diverse zondagen of combinatie tickets in samenwerking met de watertaxi.
 - De organisatie van de filmvertoningen ligt bij Lantaren Venster. Eventuele lezingen en rondleidingen worden opgevolgd door het Wereldmuseum.
- Gesprekspartner voor 'In Indonesië' in de Stadschouwburg Rotterdam
 - Na het succesvolle [In Suriname](#) komt in juni 2020 *In Indonesië*
 - Het Wereldmuseum is naast aandrijver ook gesprekspartner voor het ontwikkelen van deze voorstelling.
- Boekpresentaties bij de twee publicaties van Thom Hoffman
- Lancering van de digitale Beeldbank in december 2019

Onderstaande activiteiten zijn enkel nog ideeën. Deze worden verder nog niet opgevolgd.

- Symposium over Koloniale Fotografie
- Diverse lezingen en/of rondleidingen
 - Bijvoorbeeld door leden van de klankbordgroep
 - Of een follow up op de goed bezochte lezingenreeks *Gedeeld Verleden, Gezamenlijke Toekomst* waarbij de nadruk komt te liggen op ons koloniale verleden in Indonesië. (+/- 40 personen per keer)
 - Workshop over fotografie technieken

6. Projectorganisatie

Binnen dit project werken we volgens het vernieuwde handboek projectmatig werken. De rollen en taken van het projectteam worden uitgevoerd zoals daarin omschreven. Ditzelfde geldt voor de gehanteerde projectstructuur en projectfasering.

Het projectteam bestaat uit:

Projectmanager	Carlijn Coumans
Tentoonstellingsmaker	Floor Scholte
Conservator	Liesbeth Ouwehand (1 November 2018)
Brandmanager	Grace Wong
Coördinator educatie	Marleen Rozenbrand
Coördinator evenementen	n.t.b.
Registrator	Leonoor van Oosterzee
Restaurator	n.v.t.
Technische man/vrouw	Jeroen van Doorne
Gastconservator	Thom Hoffmann

7. Raming

Budget Tentoonstelling BBNI		Begroting jaar 1 WMR 2019
Reis en Verblijf	Reis en hotel, koeriers etc.	€ 15.000
Collectie	Bruikleen, transport, verzekering, TT klaarmaken, restauratie, mounting, diversen	€ 19.000
Personeel & Inhuur	Pm / extra inhuur inhoudelijke expertise	€ 40.000
Ontwerpkosten	Ontwerp ruimtelijk, grafisch, dtp, licht	€ 40.000
Bouwkosten	Productie + bouwkosten aannemer, grafisch, uitvoering, Lichtplan, hardware, bouwklaar en afbouw tt	€ 72.000
AV & copyrightkosten	AV productie, fotografie, copyright, subtitles	€ 25.500
Vertaalkosten	Naar ENG.	€ 2.000
Overige kosten	Programmering: Drukwerk/cateraar/representatie opening	€ 10.000
	Onvoorzien 5%	€ 10.000,00
TOTAAL		€ 220.00,00
DEKKING:		
	Wereldmuseum	€ 200.000,00
	Overige (reserve of constructies)	
	Totaal	€ 200.000,00

Budget is momenteel niet toereikend. Het blijkt dat de in de projectopdracht genoemde €20.000 voor het deelproject met Stacii Samidin niet gedekt is binnen de begroting van het Wereldmuseum.

Er wordt gekeken of deze €20.000 alsnog geworven kan worden met de hulp van afdeling Development.

Bekijk de volledige raming op:

https://volkenkunde.sharepoint.com/:x:/r/sites/BBNI/_layouts/15/Doc.aspx?sourcedoc=%7B1A867731-B844-487B-9F8B-6E646422BA95%7D&file=Kopie%20van%20Werkbegroting%20-%20BBNI%20-%2020180621.xlsx&action=default&mobileredirect=true

8. Planning

Bekijk de volledige planning op:

[https://volkenkunde.sharepoint.com/:x:/r/sites/BBNI/_layouts/15/Doc.aspx?sourcedoc=%7BDB625490-A9C4-4F70-8C08-13DEF55B9142%7D&file=Planning%20BBNI%20V1.0%20\(Overall%20en%20Detail\).xlsx&action=default&mobileredirect=true](https://volkenkunde.sharepoint.com/:x:/r/sites/BBNI/_layouts/15/Doc.aspx?sourcedoc=%7BDB625490-A9C4-4F70-8C08-13DEF55B9142%7D&file=Planning%20BBNI%20V1.0%20(Overall%20en%20Detail).xlsx&action=default&mobileredirect=true)